

Hjortø

Den lille ø ligger midtvejs mellem Tåsinge og Drejø i en afstand af 2 km fra hver. Trods sine kun 161,6 tdr. land kan den prale af en "Landsby", der dog ligesom alt andet herovre er af såre små dimensioner, idet den består af fem gårde og to huse, der rummer otteoghalvtreds beboere. Der går sagn om, at byen for mange år siden brændte helt af til grunden og at der længe efter denne begivenhed kun fandtes to huse på øen. Og i 1917 havde den sin sidste store ildebrand, hvorved tre af dens gårde lagdes i aske. Den havde dengang kun et hus. Når man betænker, at de tre gårde senere er bygget op fra nu, at et nyt hus er kommet til og at den for nylig har fået mejeri og forsamlingshus, vil man forstå, at den ikke gør noget gammeldags indtryk. Da de nye bygninger alle er overordentlige grimme, er man taknemmelig for byens udstrækning

Man vil undre sig over den flothed at holde forsamlingshus til otteoghalvtreds indbyggere, iberegnet oldinge og børn. Men øen må hævde sig standsmæssigt mellem de andre inden for sit sogn, hvor det er skik, at beboerne går på omgang efter tur hos hinanden ved festlige lejligheder, således skytte foreningens ugentlige sammenkomster med skydning og påfølgende bal, hvor en hel flotille ad sejlere ofte lægger til ved landingsbroen og slipper sit indhold løs over landet. Også en turnerende foredragsholder lokker lejlighedsvis folk til forsamlingshuset fra de nærmeste naboer, eller et vandrende biografteater kommer for at sprede lys over landet.

Noget virkelig imponerende herovre er digerne, som strækker sig hele øen rundt og nu er i fortrinlig stand. Før stormfloden i 1872 bestod de kun af lave jordvolde med tang foran, de blev under katastrofen fuldstændig raseret, og øen led ligesom under den påfølgende saltflod i 1874 forfærdelig skade af de overskyllede vande. Men siden har de dygtige beboere ved egen hjælp - uden nogen som helst assistance fra stamhuset Tåsinge, under hvilket øen endnu er fæstegods - bygget digerne på fra ny med svære stensætningen på indtil to meters højde foran jordvoldene og tangdigerne hele øen rundt, en strækning på henimod 4 km.

Hjortø

Hjortø Havn

Med undtagelse af en mindre strækning på sydvestsiden ved møllen, hvor der findes en smule eng og rørmose, er alle marker inden for digerne dyrkede. På den lave flade findes kun langs vejene enkelte buske, ellers er træbevoksningen indskrænket til byens haver.

Gennem byen går vi vest ud ad vejen for at komme ud på det lange rev "Halen" der skyder sig ud mod Højestene Løb. Øens højeste punkt 4,7 m. ligger vest for byen: vejen fører over det, men man lægger ikke mærke til, at man kommer til tops på det. Havet ses ikke til nogen af siderne for de høje diger, man har her inde fra intet indtryk af, at man befinder sig på en ø. Overalt til alle sider ses kun denne af solen forbrændte øde mark, og langs ad vejen stiger fra vore fodspor skyer af støv fra det tomme tykke lag "vejmel", der dækker den.

Vejen når diget i bunden af en lille bugt, som indesluttet af to flade landtunger, af hvilke den sydligste ender i det lange rev "Halen". Vi går op på det mægtige dige og ser herfra i bugten to små holme, der ikke viser mindst tegn til fugleliv. De største "Vibeholm", er 0,9 tdr. Id., og den mindste, som er på størrelse med et almindeligt dagligstuegulv - eller nøjagtigt en femtedel skæppe land - er kun mærkelig ved sit navn: den kaldes af beboerne "Det lille Danmark". Bugten hedder "Pjadenoret.

Fra revets rod og langt ud mod dets spids er jordbunden græsbevokset, og på den gul svedne flade færdes masser af Kreaturer. Også herude er landskabet sørgeligt og øde.

Det er mærkeligt at gå her på digernes ryg og iagttagelse, hvorledes de forskellige planter gebærder sig i tørken. Vegetationen uden for dem langs stranden "ukrudtet" er strålende, afvekslende og frodig, medens de dyrkede marker indenfor er ensartede, gule og afsvedne. På digerne pranger mægtige tidsler med store violette blomster og frodige burrer, bukketorne står saftig og grøn, strandkarsen og katosten bovner ad velvære med deres skinnende blomster, sivskovene ser ud, som om regn var en jammerlig og overflødig ting, og strandkålen står i fede klynger mellem stenene og brede forsøret sine blågrønne, saftige blade i den brændende hede. Og den lille hindbæger løfter sit øje mod himlen i et strålende smil og tager henrykt mod el den sol, der nådigt vil komme over, den, og det er, som om dens blik dugger af taknemlighed for alt det gode, den får.

Hjortø

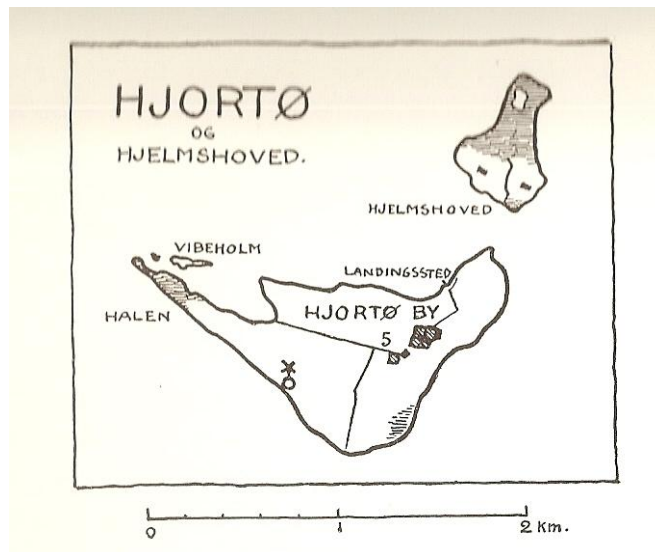
Ser man inden for digerne, viser det sig tydeligt, at dette gode sommervejr ikke er de indførte planter, kornet tilpas. Vort agrarvæsen må jo åbenbart i nogen grad være baseret på "møgvejr"! Og dog skal vi sikkert i år som alle de foregående opleve, at årsberetningen lyder på den sædvanlige "middelhøst". Lad os håbe det af mange grunde, bl.a. fordi vi i alle forhold er så vant til det "middels", at vi bliver syge i mellemgulvet ved en afvigelse fra reglen.

Ploven går år efter år sin sikre gang over Danmark, den lægger snart hver kvadratmeter under sig og jævner landet - også landskabet er ved at blive så jævnt middelmådigt - thi det landskab, der ikke betaler sig, er ikke højt estimeret! Men hvad vi mister ved erhvervelsen, glemmer de fleste, vi har ikke givet så lidt for vort fine agrarvæsen.

Kun på de steder, hvor det er for besværligt at nå dem - som her uden for digerne - har vore hjemlige, oprindelige planter, om end nødt, lov til at være i fred. Forviste til en sådant indianer territorium kan de endnu for en tid vegetere i ro. Jeg mindes, hvad en berømt, dansk lærd, der tillige var en meget fin amatørbotaniker, engang sagde til mig: "Det er det forbistrede agerbrug, der ødelægger vegetationen i Danmark"

Udsigten fra disse diger er prægtig. Ærø, Fyn, Tåsinge og Korshavn ligger rundt i horisonten som blånende volde med grønne og gyldne lys på deres klinter, og foran disse dominerende højder hviler store og små grønne øer i det skinnende hav - øer overalt, hvorhen øjet ser.

Hjortø

Havet er blankt helt ud til horisonten, vinden er sydlig, men næsten umærkelig. Fra de nære holme og øer hører man tydeligt stemmer, og fra en usynlig båd langt ude i solflimret kommer lyden af årenes taktfaste rusk mod åretoldene.

Ad digerne gik vi rundt langs øens sydkyst til en gammel mølle, som ligger i engstrækningerne, bestemt til at pumpe vandet bort fra disse. Den er tækket med strå over det hele undtagen hatten og er øens smukkeste bygningsværk. En hærske af spurve for ud fra dens hat som bier fra en kube, da vi nærmede os, vi så, at de havde reder i snesevis i dens stråtækte sider. Ad en vej, der herfra fører mod nord gik vi over øen tilbage til byen, bestandig over de samme sørgeligt afsvedne flader

Vi så en snes fuglearter på øen, deriblandt ved revet på Vestsiden, svartbag mågen og den store havmåge, smat et par steder skovspurven.

Hjortø

Øens navn udtales af beboerne "Jordø", og på samme måde staves det i gamle kirkebøger. Geologisk bekendt er den for at have rødsand i underlaget, for øvrigt er den jord ligesom Birkholms temmelig sandet og danner en modsætning til de to frugtbare, lermuldede øer Drejø og Skarø. Tommerup meddeler, at her og på Birkholm tidligere var mængder af strandmalurt, "men d den kjøbes af Apothekerne, rives den saa graadig af, at Roden følger med, hvorved denne nyttige Plante nu er i betydelig Aftagende." Også vild asparges nævner han som voksende her.

Vild asparges

Strand Malurt

Ingen af de to nævnte planter fandt vi på øen, heller ikke den eg, som Tommerup nævner. Men det er jo også omtrent hundrede år siden, han gjorde disse iagttagelser.

Fra "Jordebogen" ved vi, at her på Valdemar II's tid fandtes "hors" på øen, og at denne var ubeboet og i kongens eje. Udførsel af heste var i middelalderen en af landets betydeligste indtægtskilder, og der var af den grund en overordentlig stor produktion af disse. "Vilde stod! hengik således på en mængde af vore mindre øer, på afsides næs eller i hegnede skove. I Jorde bogens øliste nævnes "hors" på både "Hjortø, Byrkholm, Strynø og Sithø."

Det var for øvrigt ikke alene kongerne, som drev hesteopdræt, men adelen og de andre, rigere stænder, således bisperne, ja endogså enkelte sognepræster.

Dette i forbindelse med det under svenskekrigen af to danske officerer foretagne plyndringstogt hertil (omtalt under Skarø) er de sparsomme historiske oplysninger, jeg gennem trykte kilder har kunne opspore om øen.

Lige inden for den lille landingsbro ligger på stranden ved diget oven på et forfaldent træskur en gammel, veltjæret redningsbåd. Den har nu ligget her i årevis, uden at der har været brug for den, men postbådens fører fortæller, at den engang for længe siden har reddet fire mand af besætningen på et fartøj, som forliste her i en farlig storm under øens nordside. Historie af den art, men uskrevet og alt for hurtigt glemt, har den lille ø nok af.

I den største gård i byen lever en gammel kvinde, som jeg mødte og ikke vil kunne glemme. Gamle Kathrine" kaldes hun. Gården har hun ejet, men har givet den til sin datter og dennes mand, hod hvem hun nu bor.

Hjortø

Noget blidere og venligere end denne gamle har jeg ikke mødt. Hun er i sit væsen, som om al ondskab og slethed er gået langt uden om hende for end ikke at minde hende om, at de er til. Hendes øjne, hendes stemme, hendes fine hænders bevægelse er lutter mildhed. Og på hendes ansigt, der er så udpræget dansk kom og svandt bestandigt et lille smil, så blidt som en sommersky. Jeg tænker med undren på, hvordan det smil mon har været, da hun for tresindstyve år siden var ung.

Mens jeg forsøgte at tegne hende fortalte hun om sin eneste store oplevelse, den slemme stormflod d. 13. november 1872, da hendes ø led så megen skade. Men det, hun i fortællingen allermost dvælede ved, var hendes bekymring for de stakkels beboere på den nærliggende Birkholm, der blev så skrækkelig medtaget af uvejret - og så sin glæde bagefter at erfare, art alle derover var i live! Sine egne oplevelser under det frygtelige døgn ofrede hun kun få ord.

Men jeg erfarede senere gennem beboernes fortælling, at hun stormflodsnatten havde været med til at bringe kreaturerne ind i stuen og siddende på loftet over dem med tøjrene ned gennem lemmen havde holdt deres hoveder oppe over vandet, da dette stod højest, og således havde reddet dem.

Øen har for ikke længe siden fået sin egen skole. Tidligere havde alle øer i sognet kun en lærer, som boede på Drejø, hvor han underviste hele vinteren, mens han om sommeren gik på turne fra ø til ø. Siden fik Hjortø og Birkholm en særlig, fælles lærer, og endelig har de nu fået hver sin, men Hjortø er rigtignok for tiden lærerløs. Embedet er vel heller ikke særlig fedt og formodentlig derfor ikke eftertragtet.

Solen er gået ned.

I den milde og lyse, aldeles blikstille sommernat sidder jeg alene på "Rylen"s dæk. Rundt om hersker fuldstændig stilhed, ingen fugl viser sig mod den rødmende himmel, hvor kun en enlig stjerne blinker over sit eget billede i det glatte hav.

En lille pige står inde på bredden og ser over mod Vibeholm, hvor en båd ligger fortøjet ved stranden. Så høre jeg pludselig gennem stilheden, at hun råber, det er en høj, gneldrende barnestemme, og ordene trækkes lang ud:

"Kom Hje-em".

Ingen svarer. Hun gentager råbet med hænderne for munden, over mod Vibeholm. Men endnu svare ingen derovre fra. Så atter efter en pause:

"Ka´du høre, du skal hje - em - du skal ha klø af mo-er".

Så kom svaret langt borte fra holmen, men ganske tydeligt:

"Hold kæ-æft"

Ingen ses derovre. Men gennem det tiltagende mørke kommer lidt efter lyden af åretag ude fra holmen.

Det trækker op til et natligt drama på Hjortø.

Hjortø

Det er forår. Jørgen Greve Rasmussen tilser sin postbåd "Hjortøboen" som tusinder af gange før. I den lille, idylliske havn på Hjortø firer han lidt på fortøjningerne, retter en fenders placering og fornemmer om træet er tørt nok til at det er muligt at male. Nu sejler han ikke så ofte mere, men sammen med sin far drev han gennem 75 år postbådsruten fra Hjortø.

Den 23. januar 2004 døde Jørgen Greve Rasmussen i en alder af 87 år. Da var han forlængst gået i land. I flere år før postbådsføringen smed sit anker for allersidste gang svirrede det med rygter om hvad der skulle ske med hans pragtfulde båd. Skulle den brændes - eller havde han lavet aftaler? Selv talte jeg med ham et års tid inden hans død og da fik jeg ikke noget klart svar.

Men det blev "Svendborg og Omegns Museum" der overtog skibet som dermed blev bevaret - tilmed i sit eget farvand.

Hjortø

Det vakte opsigt når Hjortø anløb "Ærø Sund" i Højsteneløbet. Sådan foregik sejladsen i årtier. Postbåden er på 25 fod, kravelbygget af fyr på egespant- og af hensyn til sejlads om vinteren blev fartøjet isforhudet forskibs, så det kunne klare sejlads i den tynde skarpe is. I agtersalonen er der plads til 8 siddende passagerer. Om vinteren sørgede en lille gasovn for en tålelig temperatur i salonen. Et meget lille styrehus og motorhus er placeret midtskibs. Motoren er en 21 HK Hundested glødehovedmotor.

Jørgen Greve stager til Hjælms hoved, cirka 1964. Verdens mindste postbådsrute? Prammen er på ti fod. For få år siden dukkede den op i et udhus på Hjortø. Også den er overdraget til Svendborg & Omegns Museum.